

T.C. SANAYİ VE TİCARET BAKANLIĞI TARAFINDAN HAZIRLANAN; "REKABETİN KORUNMASI HAKKINDA KANUNUN" ELEŞTİRİSİ

Ahmet OKUR(*)

ÖZET

Piyasa ekonomilerinin özü rekabete dayanmaktadır. Rekabetin etkin duruma getirilmesi ise, yasal-kurumsal düzenlemelerin yanısıra rekabete uygun pazar yapılarının varlığını gerektirmektedir.

Ülkemizde gerek piyasa düzeni gerekse rekabetin korunması ve geliştirilmesiyle ilgili konularda yasal-kurumsal boşluklar vardır. 7 Aralık 1994 tarihinde T.B.M.M. tarafından kabul edilen, "Rekabetin Korunması Hakkında Kanun", konuyla ilgili, boşluğu dolduracaktır.

AT'na geçiş sürecinde olan ülkemiz için, topluluk bünyesine uygun rekabet hukuk ve politikalarının oluşturulması ve bunların hayata geçirilmesi önem arz etmektedir.

GİRİŞ

Ülkemizde ticaretin düzenlenmesi ve rekabetin korunmasının hukuki bir temele dayandırılması amacıyla değişik başlıklar altında çok sayıda yasa tasarısı yasama gündemine alınmış, ancak bu tasarıların hiç biri yasallaşmamıştır.

Son tasarı, "Rekabetin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı" başlığı ile Temmuz-1992'de hazırlanmış, toplumun çeşitli kesimlerinde tartışılarak Aralık-1994 tarihinde yasalaşarak yürürlüğe girmiş, ancak henüz işlerlik kazandırılmamıştır.

Yasa henüz tasarı halindeyken ilgili komisyona tasarının eleştirisi sunulmuştu. Bu çalışma kanunun yasalaşması üzerine bir incelemeyi kapsamaktadır. İktisadi rekabetin aksaması; belirli mal veya hizmetlerin üretimini, dağıtımını ve fiyatlarını etkilemek amacıyla, "rekabetin sınırlandırılmasına yönelik anlaşma kararlarla" veya "pazardaki egemen gücün kötüye kullanılmasıyla", sözkonusu olabileceği gibi "haksız rekabet" şeklinde ortaya çıkabilmektedir.

Türk Ticaret Kanunu'nun, ilgili maddelerinde düzenlenmiş olan haksız rekabet, temelde ticari ahlak kurallarına, 3577 sayılı yasa ile düzenlenen ithalatta haksız rekabet ise bir üretim dalının korunmasına yönelik hükümleri içermektedir.

Rekabetin sınırlandırılmasına yönelik Anlaşma ve Kararlarla veya pazardaki egemen gücün kötüye kullanılmasıyla ilgili olarak, 1982 T.C. Anayasası'nın

(*) Dr.Petkim Petrokimya A.Ş.

167 maddesi uyarınca, devletin gerekli tedbirleri almakla yükümlü olduğu öngörülmekle beraber , söz konusu yasa çıkıncaya kadar geçen süre zarfında konu ile ilgili her hangi bir hukuki düzenleme yapılmamıştır (1). Rekabetin korunması hakkındaki yasa 7 Aralık 1994 tarihinde yasalaşmış olup, 5 kısımlık, 64 maddeden oluşmaktadır.

Yasa tasarısının genel gerekçesinde; "serbest piyasa sisteminin sağlıklı çalışabilmesi ve serbest ticaretten beklenen faydaların elde edilebilmesi için ticareti ve girişimi engelleyici, rekabeti ortadan kaldırıcı veya serbest piyasa şartlarının gerçekleşmesine mani olucu her türlü faaliyetin yasaklanması.. gereğine işaret edilerek, iyi çalışan bir rekabet sisteminin ülkenin sınırlı kaynaklarının en etkin dağılımının sağlanması dışında, tüketicilerin daha ucuz ve kaliteli mal temin etmelerini sağlama" konusundaki rolüne değinilmektedir (Rekabetin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı, 1992: 35 vd.).

Tasarının genel gerekçesinde, rekabetten beklenen ekonomik fonksiyonlara makro anlamda değinilmekle beraber , rekabetin sınırlanması ile ilgili anlaşma uyumlu eylem ve kararlar ile hakim durumun kötüye kullanılması ve bunlarla ilgili muafiyetler , yasanın sadece dört maddesinde (md 4,5,6, 7) düzenlenmiş , ilk üç maddesinde ise yasanın amaç , kapsam ve tanımlarına yer verilmiş geri kalan 58 madde ise rekabet sınırlarını dolaylı olarak ilgilendiren hükümlerden oluşmaktadır.

Bu nedenle, sözkonusu yasanın birinci kısmında yer alan "amaç, kapsam ve tanımlar " ile ikinci kısmın birinci bölümünde yer alan "yasaklanan faaliyetler" iki ayrı kısım olarak aşağıda incelenecektir. Yasa maddelerinin incelenmesinden önce de metnindeki terminoloji sorunlarına kısaca değinilecektir.

(1) Ticari faaliyetlerin düzenlenmesi, tüketicinin korunması veya rekabet düzeninin bozulmamasıyla ilgili olarak bugüne kadar çok sayıda yasa tasarısı hazırlanmış, ancak bunların bir kısmı yasalaşmadan kadük olurken bazıları da inceleme komisyonlarında kalmıştır. Bu tasarılar şunlardır:

- Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan "İç ve Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Tasarısı" (1978)
- Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan "Ticarette Dürüstlüğün Korunması Hakkında Kanun Tasarısı"
- Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan "Ticaretin Düzenlenmesi ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı"
- Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan "Mal ve Hizmet Piyasalarının Denetlenmesi ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı" (1983)
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı" (1984)
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan "Rekabeti Sınırlayan Anlaşmalar ve Uygulamalar Hakkında Kanun Tasarısı" (1984-Kasım)

1 - Yasa Metnindeki Terminoloji Sorunları

Rekabetin korunması kavramı, ekonomik faaliyetlerin bütünü içinde ele alındığında, oldukça geniş bir alanı temsil eder. Doğal olarak bu alan ekonomideki bütün piyasaları ve bu piyasalardaki bütün ekonomik birimlerin; tüketici, üretici ve üretim faktörleri sahibi olarak ekonomik hayata katılmaları nedeniyle bütün ekonomik davranışlarını kapsar. Bu nedenle rekabet tek başına bir kurum olmayıp, bütün bu ekonomik davranışların, çerçevesini belirleyen yasal kurumsal düzenlemeler ve ekonomik davranışların kültürel-toplumsal boyutuyla, bir bütün teşkil etmektedir.

Ülkemizde, piyasa düzeni ve rekabet hukukuna ilişkin düzenlemeler yetersizdir. Bazı alanlarda mevcut değildir. Söz konusu hukuki kurumsal alt yapının yeterince oluşturulmaması ise rekabetçi tutum ve davranışları doğrudan etkilemektedir.

Rekabet hukukunun ekonomik faaliyetlerin bütünü temsil eden bir alanda incelenme zorunluluğu, sözkonusu hukuki düzenlemenin de kapsamını büyütmemektedir. Oysa, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan "Rekabetin Korunması Hakkındaki Yasa" sadece rekabeti sınırlayıcı anlaşma, uyumlu eylem ve kararlar ile hakim durumun kötüye kullanılması ve bunlarla ilgili muafiyetleri incelemekte ve bu haliyle bir anti-kartel yasa tasarısı özelliğini göstermektedir. Bu durumda, yasanın konusu ile içeriği arasında, bizce önemli bir çelişki vardır.

Yasa metninde kullanılan temel kavramların yasanın özüne uygun olması, gerek yasa metninin yorumlanması gerekse karşılaşılan hukuki ekonomik sorunların çözüme kavuşturulması açısından önem taşınmaktadır.

Yasanın genel gerekçe başlığı altında kullanılan "serbest piyasa sistemi" ve "serbest rekabet" terimleri, iktisat literatüründeki rekabet kavramı ile uyuşmamaktadır. Çünkü piyasa ekonomisi düzeni temelde rekabet serbestliğine değil, "rekabet özgürlüğü" ilkesine dayanmaktadır. Esasen modern rekabet teorilerinin de çıkış noktası, farklı önceliklerle rekabet özgürlüğünün korunması ve geliştirilmesini amaç edinmiştir.

Rekabetin tümü ile serbest olduğu bir piyasa ekonomisinde rekabetin korunmasıyla ilgili yasal düzenlemelere gerek yoktur. Oysa, serbest rekabetin kötüye kullanılması nedeni ile ekonomik birimlere ait rekabet özgürlüğünün sınırlandırılması, bu özgürlüğün korunmasını gerektiğinden, rekabetin korunması ile ilgili yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Yani, rekabetin korunması, rekabet özgürlüğünün korunup geliştirilmesi anlamında ele alınmalı ve yorumlanmalıdır. Bu nedenle yasadaki serbest piyasa sistemi terimi yerine piyasa ekonomisi; serbest rekabet terimi yerine de rekabet özgürlüğü terim-

lerinin kullanılması, hukuk ve iktisat terminolojisine daha uygun düşecektir kanısındayız.

Yasanın 1.md. gerekçesinde, "rekabet etkisiyle fiyatların düşmesi ve kalitenin artması toplumun tamamını yani tüketicileri korumak gibi bir sosyal fayda sağlar" denilmektedir. Oysa, rekabet etkisiyle tüketici refahının yükselmesi sosyal değil, ekonomik içeriklidir. Bu nedenle bu terimin de "tüketici refahı" terimi ile ikame edilmesinin daha uygun olacağı kanısındayız.

2. Yasanın Amaç, Kapsam ve Tanımları

Toplam 65 madde ve beş kısımdan oluşan yasanın amaç, kapsam ve tanımlarının yer aldığı üç maddelik birinci kısmın, amaç maddesinde yer alan" bu kanunun amacı, mal ve hizmet piyasalarındaki rekabeti engelleyici, bozucu ve kısıtlayıcı anlaşma... "ifadesinde, emek faktörü piyasalarının kapsama alınmaması kanımızca önemli bir eksiklik. Emek faktör piyasalarında da mal hizmet piyasaları gibi rekabet özgürlüğünün sınırlandırılması her zaman mümkündür. Keza, ülkemizde rekabeti aksatan en önemli unsurlardan biri de finans sistemimiz ile ilgili olanıdır. Bu nedenle, para-sermaye piyasaları da emek piyasaları gibi rekabetin engellendiği piyasalardan biri olarak kapsama dahil edilmelidir (1).

Ayrıca rekabetin korunması kadar, rekabetçi tutum ve davranışların özendirilmesi de önem taşımaktadır. Bu nedenle, rekabeti engelleyici bozucu ve kısıtlayıcı anlaşma, karar ve uygulamaların ve piyasa hakimiyetinin kötüye kullanılmasının önlenmesini denetlemek yolu ile rekabetin korunmasının yanısıra; rekabetçi tutum ve davranışları özendirmek, rekabeti tamamlamak, teşvik etmek, yasanın amaçları içinde yer alması gereken bir başka husustur.

3. Yasaklanan Faaliyetler

Yasanın ikinci kısmında yer alan, Yasaklanan Faaliyetler (md.4), Muafiyet (md.5), Hakim Durumun Kötüye kullanılması (md. 6), Birleşme veya Devralma (md. 7) maddeleri yasanın özünü oluşturmaktadır. Bu maddeler ise, AT Roma Antlaşması'nın 85. maddesinde yer alan "pazardaki egemen durumun kötüye kullanılması", hükümlerinin hemen hemen aynısıdır.

a) Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşma, Uyumlu Eylem ve Kararlar

Mal veya hizmetlerin alım ya da satım fiyatı ile alım-satım şartlarının tesbit edilmesi, rekabeti sınırlayıcı kabul edilmektedir. Ülkemizde bayilik sistemi ile dayanıklı tüketim mallarının perakende satış fiyatlarının üreticiler ta-

(1) Hernekadar para-sermaye piyasaları iktisadi anlamda üretim faktörlerinden biri olarak kabul edilse bile, konuyu bir terminoloji sorunu olmaktan çıkarıp, para sermaye piyasalarının da kapsama alınmasının daha doğru olacağı kanısındayız. (Bkz.ERKAN, Mart 1993: 34-35; ÇAPOĞLU, Mayıs 1993: 9-10).

rafından saptanması, bayilerin fiyatlar üzerinde herhangi bir insiyatifinin olmadığı, dolayısıyla rekabetin engellendiği bir durum ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle perakende satış esaslarının, yasa yorumcularını tereddüte düşürmeyecek şekilde yeniden tanımlanmasında fayda vardır (Benzer görüş için ŞENGÜL, Mayıs 1993: s. 15-16).

Yasada rakip teşebbüslerin faaliyetlerinin zorlaştırılması, kısıtlanması veya piyasaya yeni gireceklerin engellenmesi, rekabet engeli olarak kabul edilmiş ancak bu engellere ait hiç bir açıklama yapılmamıştır (md. 4-f). Piyasalara giriş engellerinden biri, maliyetin altında satışlarla pazarın tasfiye edilmesidir. Bir diğer engel, mutlak maliyet avantajlarından kaynaklanmaktadır. Sözgelimi, piyasa fiyatlarının altında özel anlaşmalarla, temel veya ara madde temini, firmalara maliyet avantajı sağlayabilmektedir. Aynı şekilde maliyetlerin üretimdeki dikey entegrasyonla düşürülmesi yoluyla yaratılan mutlak galibiyet engelleri ile devlet tarafından oluşturulan monopollerde, piyasalara girişi engelleyen ve rakip teşebbüslerin faaliyetlerini zorlaştıran tipik rekabet engelleridir. Bu nedenle, rakip teşebbüslerin faaliyetlerinin zorlaştırılması, kısıtlanması veya piyasalara girişi engeli yaratılarak, hangi durumlarda rekabetin aksatılabileceğinin ana başlıklarla yasa metninde yer alması, kuşkusuz yasa yorumunu kolaylaştıracak bir husus olacaktır.

Dördüncü maddenin son kısmında yer alan; rekabeti sınırlayıcı anlaşma, uyumlu eylem ve kararlar konusunda bir anlaşmanın varlığının kanıtlanamaması durumunda, rekabetin engellendiği, bozulduğu veya kısıtlandığı piyasalara benzerlik durumunun ölçüt olarak kabul edilmesinin iktisadi mantığı bulunmamaktadır. Çünkü her ayrı piyasada her firmanın maliyet fonksiyonları birbirinden farklı olabileceği gibi, birbirine benzer de olabilir. Bu benzerliğin, rekabet sınırlamalarına ölçüt olarak kabul edilmesi, kanımızca doğru değildir.

b-) Hakim durumun kötüye kullanılması

Hakim durumun kötüye kullanılması yasanın 6.maddesinde dört şık olarak verilmiştir. Söz konusu maddenin a ve b şıkları tasarının 4.maddesinde yasaklanan faaliyetler başlığı altında verilen "d" ve "e" şıklarıyla içerik olarak aynıdır. İki ayrı başlık altında verilen bu maddelerin içerik olarak birbirine benziyor olması; rekabetin engellenmesi veya ekonomik gücün kötüye kullanılması hususlarında; yasa yorumcularını tereddüte düşürecek bir durum ortaya çıkarmaktadır.

Hakim durumun kötüye kullanılması durumlarını sıralayan 6/a maddesinde; "Ticari faaliyet alanına başka bir teşebbüsün girmesine doğrudan veya dolaylı olarak engel olunması. . ." hükmünde faaliyet alanının ticari kapsamda belirlenmiş olması, sinai faaliyet içinde bulunan bir firmanın hakim durumu kötüye kullanılması durumunda, tartışmaya açık bir durum yaratabilir. Bu nedenle terimin ticari-sinai faaliyetleri kapsayacak şekilde yer alması daha isabetli olurdu.

Yasanın, rekabeti sınırlayıcı anlaşma, uyumlu eylem ve kararlarla, hakim durumun kötüye kullanılması başlıklarında madde kapsamına alınmayan iki hususun da yasa kapsamına alınmasında kanımızca yarar vardır. Bunlardan birincisi, aynı mamul veya hizmet için fiyat farklılaştırılması olgusu ile yine aynı mamul veya hizmetler için çifte fiyat uygulamalarıdır. İkincisi ise; total mal kavramı içinde, tamamlayıcılık ilişkisi içinde olan mal ve hizmetlerle ilgili olarak tüketicileri doğrudan ilgilendiren kalite ve fiyat gibi konularda, piyasa gücünün kötüye kullanılmamasının önlenmesine ilişkindir. Kanımızca bu iki hükmün piyasa gücünün kötüye kullanılması kısmında değerlendirilmesinde fayda vardır.

c-) Birleşme veya Devralma

Yasanın 7.maddesiyle; "ülkenin bütünü ya da bir kısmında herhangi bir mal veya hizmet piyasasındaki rekabeti önemli ölçüde azaltacak. . ." birleşmeler hukuka aykırı ve yasak kabul edilmiştir. Birleşmelerin veya devralmaların rekabeti önemli ölçüde azaltması şartına bağlanması ve birleşme sayılan hallerin verilmemesi, sözkonusu maddenin yorumunda güçlük yaratacak bir durum ortaya çıkartabilir (1).

1979 yılında "Karteller ve Rekabeti Sınırlayıcı Uygulamalar Hakkında" hazırlanan kanun tasarısında, teşebbüslerin birleşmesinde bildirim yükümlülüğü adı altında verilen birleşme sayılan haller; piyasa konsantrasyon oranı, işçi istihdamı ve ciro cinsinden tanımlanmıştır (2). Bu nedenle yasadaki birleşme ve devralmaların, hangi hallerde rekabeti aksatabilecek birleşme ve devralma olacağı, yasada açıkça tanımlanmalıdır. Bu tanımlama iki açıdan önemlidir: Birincisi, ülkemizdeki piyasa yapıları sektörlere göre değişiklik göstermekle beraber, genelde tek el ve oligopol piyasa yapıları hakimdir. Bu durumda, bu tür piyasa yapılarını rekabete zorlayacak rakip birleşme ve devralmaların, rekabeti geliştiren birleşme olarak kabulü mümkündür. İkincisi, maliyet optimumunun gerçekleştirildiği işletme büyüklüğü, rekabet optimumunun gerçekleştirebileceği işletme büyüklüğünden küçük olduğu sürece, bu tür birleşmelerin de rekabeti geliştiren birleşme olarak ka-

(1) Birleşme ve devralmalarla ilgili olarak, gerek At bünyesinde, gerekse Topluluğa üye ülkelerde pazar paylarına göre hangi tür birleşmelerin rekabeti aksatabileceği açıkça belirtilmiştir.

(2) Ergün ÖZSUNAY tarafından hazırlanan tasarı taslağınının 21. maddesinde; "Birleşme sonucunda, belirli mallar veya ticari nitelikteki hizmetlerle ilgili bir pazarın %20'si veya daha fazlası elde edilmiş ise veya birleşen teşebbüslerden biri, başka bir pazarın en az %20 payına sahip bulunuyorsa veya, birleşen teşebbüsler. . . işçi istihdam etmiş bulunuyorsa, yahut bu süre içindeki ciroları. . . aşmaktaysa" sözkonusu tasarı kapsamındaki 21.madde de verilen durumlar birleşme olarak kabul edilmektedir (Bkz. ÖZSUNAY, 1985: s. 294 vd.)

bulü mümkündür. Bu hususlar, gümrük birliğine geçiş sürecinde olan ve rekabetin giderek uluslararası bir boyut kazandığı, günümüz ekonomisinde ülkemiz için giderek önem kazanmaktadır. Ayrıca, yasada yer alan her türlü birleşme ve devralma işlemlerinden önce kurula bildirim şartı yerine, rekabeti aksatmayacak birleşme veya devralmaların durumlarına göre muafiyet kapsamında bırakılması, yani bildirim yükümlüğünün bir ölçüte bağlanması, kurulun bürokratik işlemlerini hafifletmesi bakımından önem taşımaktadır.

4. Muafiyet

Rekabeti sınırlayıcı anlaşma, uyumlu eylem ve kararların muafiyeti; malların üretim ve dağıtımı ile hizmetlerin sunulmasında yeni gelişme ve iyileşmeler ile ekonomik ve teknik gelişmenin sağlanması, tüketicinin bundan yarar sağlaması, ilgili piyasanın önemli bir bölümünde rekabetin ortadan kalkmaması ve zorunlu olandan fazla rekabetin sınırlanmaması koşullarına bağlanmıştır. Söz konusu koşullar, rekabeti sınırlayıcı anlaşma uyumlu eylem ve kararlara karşı uygulanacak muafiyetlerin oldukça yoruma muhtaç ve soyut olduğunu göstermektedir. Oysa gerek rekabet sınırlamaları gerekse bunlarla ilgili muafiyetlerin ayrıntılı olarak verilmemesi ve tekeller ile kartellerin de gerek rekabet sürecini aksattıkları gerekse rekabete olumlu katkılarda buldukları durumların sınıflandırılmamış olması önemli bir eksiklik olarak ele alınmalıdır.

Yasanın 4.madde hükümlerinin, muafiyetleri olarak düzenlenen, 5.madde hükümlerinin a.b.c.d. sıkları "Roma Antlaşması"nın 85/3 maddesinin aynısıdır. Söz konusu antlaşmanın ilgili maddesinde düzenlenen teşebbüsler arası rekabeti sınırlayıcı anlaşma, uyumlu eylem ve kararlara ilişkin muafiyetler ise Avrupa Adalet Divanı Kararları, tüzükler, ulusal mahkeme kararları ve Avrupa Komisyonu duyuruları tarafından alınan karar ve gerekçelere dayanmaktadır. Bu nedenle, AT bünyesinde söz konusu muafiyetlerin uygulanmasında önemli hukuki sorunlar yaşanmamaktadır.

AT kartel hukukunda hangi hallerin kartel yasağına tabi olduğu veya olmadığı açıkça belirtilmiş ve malların üretimi ile pazarlanmasının düzeltilmesine ilişkin karteller amaçlarına göre sınıflandırılarak hangi hallerde "geçersizlik yaptırımı" uygulanacağı açıkça belirtilmiştir (ÖZSUNAY, 1985: 272 vd.)

Anılan yasada ise muafiyet kapsam ve şartları, rekabet kurulunun teblig çıkarma keyfiyetine bırakılmıştır. Bu durum, muafiyet kapsam ve şartlarının yorumu açısından son derece yetersizdir. Üstelik konu ile ilgili olarak gerek rekabet kurulu, gerekse mahkeme kararlarına ilişkin herhangi bir teblig, içtihat ve kararın bulunmayışı; teşebbüsler arası rekabeti sınırlayıcı anlaşma, uyumlu eylem ve kararlara uygulanacak muafiyetlerin kapsamına ek-

tanımlamalar getirilmesini, kanımızca zorunlu kılmaktadır (1). Ayrıca, rekabetin korunması kavramı, kartellerle ilgili yaptırım veya muafiyetler ile rekabeti sınırlayan diğer durumlarında muafiyetlerini kapsamakta dolayısıyla konunun daha kapsamlı bir alanda ele alınmasını gerektirmektedir.

5. İdari Hükümler

Yasanın ilk 7 maddesi dışında kalan toplam 58 madde, rekabetin korunması ile ilgili dolaylı hükümleri kapsamaktadır. Bu maddeler incelendiğinde, rekabet sınırlamalarını dolaylı olarak ilgilendiren bazı maddelerin yoruma açık olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu tür bir eleştiri bu çalışmanın amacını aştığından burada, sadece önemli bir kaç hususa değinilecektir.

Tasarı yasalaşmadan önce, bazı maddeleriyle ilgili eleştirilerimizi ilgili komisyona iletmiştik. Tasarı yasalaştıktan sonra eleştiri konusu yapılan bu hükümlerin bir kısmının diğer bazı tasarı maddeleriyle beraber yeniden düzenlenerek yasalaştığı görülmektedir (2).

Yasanın 22.maddesinde düzenlenen Rekabet Kurulu'nun teşekkülünde, kurul üyelerinin Bakanlar Kurulunca atanma keyfiyeti ve kurul başkanının Bakanlar Kurulunca seçilmesi, kurul özerkliği ile çelişmektedir kanısındayız.

Rekabet kurulu üyelerinin görev sürelerini tanımlayan 24.madde ise, üyelerin üçte birinin iki yılda bir yenileceği belirtilirken üyelerin görev

-
- (1) Muafiyetlerle ilgili olarak; kartel yasağına tabi olmayan anlaşmalar ve kararlar, izne bağlı karteller, itiraza bağlı karteller, bakanlık izni ile kurulan karteller gibi amaçları ihracatı geliştirmek, ekonomik faaliyetleri rasyonelleştirmek veya bir sektördeki teşebbüslerin belirli gerekçelere dayanarak varlığının idamesini sağlamak (vb.) olan, kartellerin sınıflandırılarak amaç ve ilkelerine göre, tasarı metnine ilave edilmesinde yarar vardır. (Ayrıntılı bilgi için bkz. ÖZSUNAY, 1985: s.285 vd.)
 - (2) Tasarının 43. maddesinde düzenlenen "Rekabet Kuruluna Atanma Şartları"nda : kurul üyelerinin yarısının hukukçu olması şartı, kurulun görev kapsamı ile bağdaşmadığı gerekçesiyle eleştiri konusu yapılmıştı. (Yasanın 23.maddesi yeniden düzenlenerek, Rekabet kurulunun Atama Şartları"nda kurul üyelerininhukuk,iktisat mühendislik, işletme veya maliye dallarında... eğitim görmüş meslek personelinden seçilmesi benimsenmiştir. Tasarının 16. maddesinde düzenlenen para cezalarının sabit değerler yerine, teşebbüs veya teşebbüs birliklerinin bilanço aktiflerindeki değerler veya satış ciroları üzerinden değerlendirilmesinin daha nesnel bir ölçüt olabileceğini ileri sürmüştük (Bkz. OKUR, 1993: s.194-204). Yasanın 16.Maddesiyle, "Rekabeti sınırlayıcı anlaşma, uyumlu eylem ve kararlar ile hakim durumun kötüye kullanılması" maddelerinde yasaklanmış olan davranışları gerçekleştirdiği kurul kararı ile sabit olanlara..... yıllık gayrisafi gelirinin yüzde onuna kadar para cezası" hükmü getirilmiştir.

sürelerinin altı yıl olduğu hükme bağlanmıştır. Bu durum üyelerin üçte ikisinin dördüncü yıl sonunda yenilenmesini gerektirdiğinden üyelerin üçte ikisi altı yıllık görev süresini tamamlayamamış olmaktadır.

SONUÇ

Ülkemizde piyasa düzeni ve rekabet hukukuna ilişkin yasal kurumsal düzenlemeler yetersizdir. Bazı alanlarda da mevcut değildir. Ekonomik birimlerin rekabetçi tutum ve davranışları ise gerek rekabet politikasının oluşturulamamış olması gerekse piyasa düzenine ilişkin yasal-kurumsal yapının eksikliği nedeni ile rekabetin kalitesini olumsuz olarak etkilemektedir.

Rekabetin korunmasını amaçlayan yasalar rekabete işlerlik kazandırmak suretiyle, piyasa ekonomilerinde optimal sonuçlar sağlamayı amaçlamaktadır.

Ancak, rekabetin korunmasına yönelik hukuki düzenlemelerin amacına ulaşabilmesi için öncelikle, ekonomi karar organlarınca belirlenmiş bir rekabet politikasının varlığına ihtiyaç vardır. Ayrıca, piyasa düzenine ilişkin hukuki düzenlemeler ile rekabetçi tutum ve davranışların kalitesi de, fonksiyonel bir rekabet için gerekli ön koşullar olmaktadır.

T.B.M.M. tarafından 7 Aralık 1994 tarihinde kabul edilen Rekabetin Korunması Hakkında Kanun, Avrupa Birliği'ni kuran Roma Antlaşması'nın 85 maddesi ile ifadesini bulan, "Karteller ve Diğer Sınırlayıcı Uygulamalar" ile 86. maddede belirtilen "Pazardaki Egemen Durumun Kötüye Kullanılması" durumlarını kapsamakta diğer maddeler ise idari hükümlerden oluşmaktadır. Yasa bu haliyle bir anti-kartel yasası özelliğini taşımaktadır.

Rekabetin Korunması hakkındaki Tasarı'nın yasalaşmasıyla birlikte piyasa yapılarından kaynaklanan mevcut tekelleşme ile teşebbüsler arası mevcut uyumlu eylem ve kararların, sözkonusu yasaya aykırı olup olmadığının tesbiti önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir sorun, mevcut kamu tekelleri ile özelleştirme programına alınmış diğer tekellerin durumudur. Bu durumda ekonominin en az yarısını yasa dışı ilan etmek mümkün olmadığına göre; mevcut durumu ekonomik ve hukuki gerekçelerle yasal kılmak, rasyonel bir yöntem olarak gözükmemektedir.

Rekabete işlerlik kazandırmak amacıyla hazırlanan sözkonusu yasanın yorumunda ; orta ve küçük ölçekli işletmelerin birleşerek ölçek ekonomilerinden yararlanmaları teşvik edilmeli ve bu tür birleşmelerin rekabeti geliştirici, pazarda karşıtlık ilişkisini güçlendirici bir rol oynayacağı gözardı edilmemelidir. Ayrıca, bu tür birleşmelerin, AT ile gümrük birliğini sağlama yolunda olan ülkemiz için "uluslararası rekabet gücü ölçeği" önemli bir ölçüt olarak alınmalıdır. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan, söz konusu yasa, ülkemizde konu ile ilgili boşluğun doldurulabimesinin yanısıra, Türk Hukuk Sisteminin, "Kara Avrupası Hukuk Sisteminin" bir parçası olması nede-

niyle ve AT ile gümrük birliğinin sağlanmasının bir gereği olarak, Topluluk hukuk sistemine de uygun bir rekabet hukukunun oluşturulabilmesi açısından önem arz etmektedir.

AT bünyesine uygun rekabet hukuk ve politikalarının oluşturulması, bu düzenlemelerin dayanak noktalarından birini oluşturan, tüketiciyi koruma politikaları ve bununla ilgili yasal kurumsal düzenlemelerin de gündeme gelmesini kolaylaştıracaktır.

Rekabetin korunması hakkındaki yasanın yukarıda belirtilen eksikliklere rağmen, ülkemizdeki rekabetçi tutum ve davranışların özendirilmesinde, rekabet bilincinin geliştirilmesinde ve hatta makro anlamda bir rekabet politikasının oluşturulmasında önemli katkı sağlayacaktır.

S U M M A R Y

CRITICISM OF THE ANTITRUST LAW

The main principle of market economies, lies in their competitive nature. Laying competition into effect, must not only be implemented by legal & institutional policies, but by having the appropriate competitive market structure.

However, there are legal & institutional policy gaps in our country's market structure & in our antitrust & its enhancement fields. The 'Antitrust Law' passed by the Turkish Parliament (T.B.M.M.) on December 4 th, 1994 should fill some of the gaps.

For our country which is on the verge of entering the 'European Community' the setting & enactment of the political & legal policies in accordance with the community's' free market competition rules', is of great importance.

KAYNAKLAR

ÇAPOĞLU Gökhan (1993), " Rekabet Kavramı ve Rekabeti Koruma Yasa Tasarısı", Türkiye İktisat Dergisi, Sayı :17

ERKAN Hüsnü (1993), "Rekabet Kanunu Tasarısı Eleştirisi" Mülkiyetler Birliği Dergisi, Sayı : 153

----- (1987), Sosyal Piyasa Ekonomisi : Ekonomik Sistem Piyasa Ekonomisine İşlerlik Kazandırılması,"Konrad Adenaur Vakfı Türkiye Temsilciliği ", Silm Ofset, İzmir.

ŞENGÜL G. Muradoğlu (1993). Antitröst Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneriler" Türkiye İktisat Dergisi, Sayı :14

ÖZSUNAY Ergun (1985), Kartel Hukuku, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No:3361, İstanbul.

INECİ Barbaros (1986), Avrupa Topluluğu Rekabet Politikası, İKV Yayınları, İstanbul .